

Suçla İlişkin Mekânsal Risk Faktörlerinin Adli Sosyolojik Bakış Açısıyla Analizi^{1,2,3}

DOI: 10.26466/opus.648796

*

Aykut Çalışkan* - **Tuğça Poyraz****

* Dr., Bayburt Emniyet Müdürlüğü, Merkez / Bayburt/ Türkiye

E-Posta: aykut629aykut@hotmail.com

ORCID: [0000-0002-1886-6991](https://orcid.org/0000-0002-1886-6991)

** Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Beytepe / Ankara / Türkiye

E-Posta: tpoyraz@hacettepe.edu.tr

ORCID: [0000-0003-3717-4728](https://orcid.org/0000-0003-3717-4728)

Öz

Yapılan araştırmalarda suç mekânında bulunan mikro düzey fiziksel tedbirlerin eksikliğinin şiddet suçlarının işlenmesinde anlamlı düzeyde etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra kolektif bilinç, toplumsal denetim ve toplumsal duyarlılık gibi sosyolojik faktörlerin eksikliği de şiddet suçlarının oranını etkilemektedir. Mal varlığına karşı suçlar, mala zarar verme, hırsızlık ve yağma suçlarının işlenmesini artıran veya azaltan mekânsal risk faktörlerinin tespit edilmesini amaçlayan bu çalışma, adli sosyolojik bakış açısıyla ele alınmıştır. Nicel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmada malvarlığına karşı suçları işleyen 154 tutuklu ve mahkûma anket formu uygulanmıştır. Anket formuna verilen cevaplar doğrultusunda yapılan sınıflandırma sonucu elde edilen lojistik regresyon analizi sonuçlarına göre; mekânın kamusal alana açık olması suç işlenmesi riskini azaltırken, çevrede insan bulunmaması, hedefin tutuklu ve mahkûm tarafından müsait ve erişilebilir olarak değerlendirilmesi suçun işlenme riskini arttırmaktadır. Bu noktada mekânda yer alan insan unsuru, hem suçu engelleme özelliği taşımakta hem de suçun oluşması durumunda görgü tanığı delilleri vasıtasıyla olayın aydınlatılmasında önem teşkil etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Suç, Mekân, Adli Sosyoloji, Rutin Aktiviteler Teorisi, Risk.

¹ Bu çalışma, Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Adli Bilimler alanında, 'Adli Sosyoloji Bağlamında Mala Zarar Verme Suçu ile İlgili Mekân Olgusunun Analizi' başlığı ile yazılan doktora tezinde yer alan analizlerin genişletilmesi sonucu hazırlanmıştır.

² Çalışma, Hacettepe Üniversitesi Etik Kurulu tarafından 22.05.2018 tarihinde verilen karar doğrultusunda hazırlanmıştır.

³ Çalışmanın yayınlanabilmesi için Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nden 30.07.2019 tarihinde gerekli izin alınmıştır.

Analysis of Spatial Risk Factors Related To Crime By Forensic Sociological Perspective

*

Abstract

In the researches, it was concluded that the lack of micro-level physical measures in the crime scene had a significant effect on the committing of violent crimes. In addition, the lack of sociological factors such as collective consciousness, social control and social sensitivity affect the rate of violent crimes. This study aims to identify spatial risk factors that increase or decrease the crimes against property, damage to property, theft and loot crimes from a forensic sociological perspective. In this study, a quantitative research method was used and a questionnaire was applied to 154 prisoners and inmates who committed crimes against their assets. According to the results of the logistic regression analysis obtained according to the answers made to the questionnaire; the fact that the space is open to the public sphere reduces the risk of committing a crime, and the absence of people in the environment and the evaluation of the target as appropriate and accessible by the prisoner increases the risk of committing the crime. At this point, the human element in the space has the feature of preventing the crime and in case of the occurrence of the crime, it is important to clarify the incident by means of witness evidence.

Keywords: *Crime, Place, Forensic Sociology, Routine Activity Theory, Risk.*

Giriş

Suçun işlendiği mekânların yeterli denetime tabi tutulmayarak başboş bırakılması, farklı suçlara uygun ortamların oluşmasına sebebiyet verebilmektedir. Bu bağlamda mekân kavramının sadece fiziksel bir olgu olarak değil de suç temelinde anlaşılması, adli sosyolojik bakış açısı kazanmak için önemlidir. Suçun işlendiği olay yeri (suç mekânı), bir yandan mağdurun belirli bir zaman vakit geçirdiği veya ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bir müddet bulunduğu ortamı ifade ederken, mekânın sosyal inşa süreciyle şekillendiğini tespit etmek de diğer bir bakış açısıyla suç probleminin parametrelerini sosyal açıdan kurgulamamız noktasında önem taşımaktadır. Adli bilimler bakış açısı ile olaya dair maddi gerçeğin tespit edilmesinde mekân; bir yönden suçun oluşmasına zemin hazırlayan ortam iken, diğer taraftan bu mekân üzerinde olayın aydınlatılmasına katkı sağlayacak delillerin tespit edilebilmesini sağlayan yer olarak da görülmektedir. Mekânı tasvir eden koşulların belirlenmesi olayın aydınlatılması için bir ön şart olarak kabul edilmektedir.

Yapılan araştırmalarda mekânda bulunan mikro düzey fiziksel tedbirlerin eksikliği ile kolektif bilinç, toplumsal kontrol ve toplumsal duyarlılık gibi sosyolojik faktörlerin eksikliğinin şiddet suçlarının işlenmesinde anlamlı düzeyde etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Brantingham vd., 1993, s.3-28, Anderson vd., 2012, s.699-756; Groff vd., 2009, s.61-86; Sampson vd., 2004, s.319-342). Bu anlatıdan yola çıkarak toplumsal faktörlerin fiziksel unsurlar ile birlikte mekânı inşa eden değişkenleri oluşturması çalışmanın temel gerekçesidir.

Şiddet suçu işlenen mekâna dair farkındalık oluşturan özelliklerin belirlenebilmesi amacıyla He ve arkadaşları (2017), Amerika'nın Columbus Bölgesi'nde yaptıkları araştırmada birim zamanda gerçekleşen olay sayılarını esas alarak tespit ettikleri bazı fiziksel ve sosyal değişkenler arasında model kurmuşlardır. Modelde yer alan değişkenlere ait değerlerin, yıl içerisinde gerçekleşen olay sayısına ait değerlerinin alınması yoluyla Poisson Dağılımı üzerinden regresyon analizi çalışması yapmışlardır. Kurguladıkları model; 6 faktör altında toplam 11 bağımsız değişken üzerinden temel alınmıştır. Modelde yer alan bağımlı değişken 2002 yılındaki şiddet suçu sayısı olmakla birlikte, 6 faktöre ait sıralanan bağımsız değişkenler ise aşağıdaki gibidir:

- Sosyo-ekonomik yoksunluk (yoksulluk sınırı altı nüfus yüzdesi, lisans derecesine sahip nüfus yüzdesi, işsiz nüfus oranı),
- Etnik heterojenlik (heterojenlik indeksi, yabancı nüfusun yüzdesi),
- Konut hareketliliği (kirada bulunan konut sayısı, 5 yıl aynı konutta bulunma yüzdesi),
- Aile parçalanması (tek ebeveynli aile yüzdesi),
- Koruyucular (nüfus yoğunluğu-binde, boş konut yüzdesi),
- Motive olmuş suçlu (15-24 yaş arası genç erkek nüfus yüzdesi).

Modelin kurulması ve makro verilerin dâhil edilmesiyle yapılan analiz sonucunda bağımsız değişkenler arasında yer alan; lisans derecesine sahip nüfus yüzdesi, yabancı nüfus yüzdesi ve nüfus yoğunluğu ile şiddet suçu arasında negatif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Geriye kalan diğer bağımsız değişkenlerin ise pozitif bir ilişkiye sahip olduğu görülmüştür. Diğer taraftan dikkat çeken diğer bir konu, mekâna özgü belirtilen eksiklikleri elverişli değişkenler vasıtasıyla ölçmeye yönelik çalışmaların Türkiye özelinde eksik olmasıdır (Malleon vd., 2012, s.551-561). Bu çalışma, bu eksikliğin giderilmesi kaygısını taşıması açısından önem arz etmektedir.

Mekâna ilişkin maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasında tercih edilen ve olası sonuçlarıyla maddi bulgular ile yeteri kadar desteklenmediği durumda geçerliliği açısından desteklenmesi gereken delillerden önemli bir tanesi de beyan delilleridir. Beyan delillerinin kendi içerisinde nasıl bir yöntem ile düzenlenmesi gerektiği ve sonrasında yapılacak olan fail araştırmalarında suçun işlendiği mekândan fikir sunan maddi tespitlerden yola çıkarak sorunu çözmek adli olaylarda başlıca bir problem ve araştırma alanı olarak görülmelidir. Özellikle malvarlığına karşı işlenen suçların aydınlatılma oranlarının düşük olması, suçu işleyen bireylerin olay yerinde maddi delil bırakmayacak şekilde hareket etmeleri, beyan delillerini işlevsel hale getirmektedir. Beyan delillerinde esas alınması gereken özellikler ise mekânsal risk faktörlerinin belirlenmesi halinde daha anlamlı sonuçların elde edilebilmesine katkı sağlayabilmektedir.

Bu doğrultuda; yaşanan adli olaylarda olayın aydınlatılmasında görgü tanıkları ve mağdurların beyanları olayı şekillendirmekte, olay yerine intikal eden görevli birimlerce ilk veriler bu esasta toplanmakta ve elde edilen beyanlar çerçevesinde olaylar çözümlenmeye çalışılmaktadır. Bu çalışmayla, suçun sacayaklarından biri olarak suç işleyen bireylerin görüşleri dâhilinde suçun çözümüne katkı sağlayan mekânsal risk faktörlerini tespit edil-

mesi araştırılmakta, aynı zamanda elde edilen bulgular vasıtasıyla bu alanda çalışan adli birimlere tavsiye ve öneri niteliğinde bulguların sunulması hedeflenmektedir. Yapılan çalışma adli sosyoloji bakış açısı temel alınarak kurgulanmıştır. Adli makamlar için birincil işlev görevi gören soruşturmacıların özel suç temelinde saha çalışmalarını pekiştirilmesi, bu alanda görev yapan personel açısından önemlidir.

Yapılan araştırma aynı zamanda mala zarar verme suçu, hırsızlık ve yağma(gasp) suçları arasında elde edilen bulguların karşılaştırılmasına imkân sağlamaktadır. Bu açıklamalar ile birlikte; malvarlığına karşı işlenen suçlar, mala zarar verme, hırsızlık ve yağma suçları esas alınarak mekâna dair risk faktörlerinin tespit edilmesi çalışmanın ana problemini oluşturmaktadır.

Adli Sosyoloji

Adli sosyoloji, mahkemeler tarafından yürütülen ceza veya hukuk davalarında yargılama süreci ve öncesinde savunma ve iddia makamlarının suçla ilişkin bulgular elde etme sürecine katkı sağlamaktadır (Petherick, 2010). Adli sosyoloji kapsam olarak; olay yerinin güvenliği çerçevesinde suçun tarafı olan kişilerin ihmali ve yükümlülüklerinin tespiti ile taraflardan elde edilen sosyal süreçlere dair veriler doğrultusunda failin kimliğinin tespit edilmesi aşamalarından oluşmaktadır. Suç mekânındaki ilişki ağları ve bu ilişkiler içerisinde bireyin davranışlarına odaklanması esas noktasıdır.

Suçtan zarar gören kişiler haricinde olay yerinde bulunan görgü tanıklarının beyanları, hem sonraki süreç için bir delil kaynağı olarak değerlendirilmekte, hem de vermiş oldukları bilgiler sayesinde suçun aydınlatılması sağlanabilmektedir (Forst, 2004). Tanık konumunda yer alan ve olay yerinde bulunan veya sonrasında olayı görmüş olduklarına dair ifade verme maksadıyla sürece dâhil olan kişilerin yanılma olasılıkları, hangi koşullar altında beyanlarını vermiş oldukları olay ile ilgili kurulacak nedenselliğin ve ilintinin oluşturulması adına önem arz etmektedir.

Soruşturmalarda şüphelinin açık kimliğinin tespiti ve temini noktasında mağdur ve müşteki konumunda yer alan suçun taraflarının beyanları büyük ölçüde olayı şekillendirmektedir. Bu amaçla olay yerinde toplumsal ve bireysel açıdan ihmal ve kusur boyutlarının tespiti ile çevreye dair mekânsal özelliklerin geniş kapsamda analiz edilmesi soruşturma sürecinde yapılan

adımlardandır. Adli sosyoloji yaklaşımı, olay bazında suç olarak tanımlanan eylemlerin toplumsal bilince aykırı mahiyette özelliklerinin araştırılması ve adli sürece dâhil olan bireylerin yaşayış biçimleri hususunda veriler sağlanması nedeniyle toplumsal bakış açısı ile yaklaşmanın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Fusun, 1997).

Adli sosyoloji alanının suç bilimi alanından ayrılma noktası ise suçu işleyen bireylerin temel alınarak, suçun ortaya çıkmasına dair değişkenlerin bireylerde nasıl ve neden farklılaştığına dair elde edilen verilerin yanı sıra, bireyler arası ilişkilerde adli olana dair maddi gerçeği tespit etme gayesidir. Bu noktada araştırmada kullanılan yöntemler sosyolojik çalışmalarla metodolojik olarak farklılaşma göstermeyip, adli olaya ilişkin suçu işleyen bireyin bulunduğu sosyal yapının analiz edilmesi ile problemin çözümü mümkün hale gelebilmektedir.

Bu kapsamda adli sosyoloji, bireyin nesne ve özne olarak değerlendirilmesine imkân sağlamaktadır. Suç olgusunu bireyin davranışsal tercihlerinden ayırmadan suç olgusuna neden olan sosyal değişkenler üzerine yoğunlaşmaktadır. Adli sosyoloji suç olayını, yapılan analiz ile bütünleştirerek suçu ve suça dair sosyal süreçleri adli çerçevede açıklamaya çalışarak hukuki açıdan işlenme gerekçelerine dair sosyal değişkenler vasıtasıyla veriler sunmaktadır (Ünal, 2007). Bu çerçevede adli sosyoloji alanı ile suçun sosyal bir süreç olduğu kabul edilmekte; özellikle şiddet, töre davaları, namus cinayetleri gibi suçların toplumsal sebeplerinin arka planda değerlendirilmesini gerektiren alanlarda farklı bir bakış açısı ile konuya bütünlük kazandırılmaktadır.

Sosyolojik bakış açısı ile toplumsal düzenin araştırılması ve bu düzen içerisinde aykırı dinamiklerin tespit edilmesi, sosyolojik araştırma yöntemleri kullanılarak yapılmaktadır. Bireylerin davranışlarında genel kalıpların aranması anlamına gelen sosyolojik bakış açısı, “özeldeki geneli görme” anlayışıyla bireysel suç olayından yola çıkarak suç olgusunun sosyal nedenlerinin ortaya çıkarılmasını sağlamaktadır (Macions, 2015). Adli olayların sosyolojik bakış açısıyla ele alınması, bireyler için alışlagelenden farklı bir durum ile karşılaşma ve buna tepki verme durumlarını ortaya çıkarması nedeniyle önem teşkil etmektedir.

Rutin Aktiviteler Teorisi

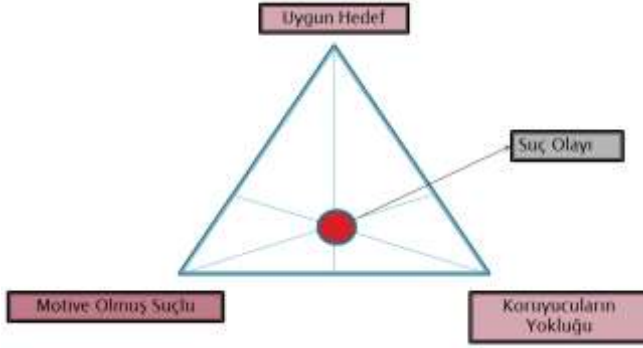
Rutin aktiviteler teorisi (RAT), çıkış mantığı olarak dikkatini bireylerin davranışlarının sonuçlarına, davranışın öncesindeki karar mekanizmasındaki olgulara yönelmektedir. Suç işleyen bireylerin önlerine çıkması muhtemel fırsatları avantaja çevirmesi, kuramın kapsamında yer almaktadır. Klasik Okul yaklaşımının bireyin suçu neden tercih ettiğine dair yaptığı açıklamaların yetersiz kalmasıyla, teori kendisini geliştirme alanı bulmuştur (Clarke vd., 2004, s.1-4).

Klasik Okul yaklaşımıyla geliştirilen rasyonel tercih kuramı, diğer davranışlar gibi suç teşkil eden davranışların da bireylerin kar-zarar hesabı yapmasıyla kendisini motive eden ve kendisine fayda getiren kararlar sonucunda oluştuğunu ifade etmektedir. Bentham (1979) tarafından faydacılık bakış açısıyla temeli oluşturulan bu yaklaşım sayesinde, insanların davranışsal açıdan fayda getiren eylemleri istemesi ile zarar veren eylemlerden uzaklaşması nedeni ifade edilmiştir. Adı geçen kuramda da suç işleyen bireylerin davranış gerekçesi motive olma kavramıyla ifade edilmiştir (Sherman vd., 1989, s.30-31). Bu teoride bireyin bir davranışı gerçekleştirmeden önce alacağı kararlarda isabetli tercihler yapacağı, bir başka deyişle rasyonel davranacağı kabul edilmektedir. Öte yandan teori, bireyin davranışı tercih etme modelini ifade etse de, davranışa neden olan suç sürecini açıklama konusunda yetersiz kalmıştır.

Rutin aktiviteler teorisi ise bu eksikliği tamamlamak için bireyi suç davranışında rasyonel tercihe iten nedenleri ele almıştır. Bu nedenlerden bir tanesi suçun gerçekleştiği mekândır; birey var olduğu mekânda anlam kazanırken, burada karşılaştığı imkânlar karar alma sürecini etkilemektedir. Cohen ve Felson'un (1979) tarafından bu bakış açısı suçluya odaklanmak yerine, suçun oluştuğu mekânın ve zamanın durumsal belirleyicilerini tespit ederek, suç sürecinin çözümlenmesine katkı sağlama amacı taşımaktadır. Çalışmanın yapılmasında gerekçe olarak artan suç oranlarının etkisinden de bahsedilmiştir.

Bunun yanı sıra şiddet içeren suçların artması ile ilgili 1969 yılında yapılan bir araştırmada bireylerin günlük aktivitelerini evin dışında yoğun bir şekilde gerçekleştirmelerinin suç işleyen bireyler açısından da fırsatları ortaya çıkarabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sebeple suça neden olan veya suçlu davranışını anlama noktasında bireyi çevreleyen mekânsal özelliklerle

rin işin içine dâhil edilmesi, rutin aktiviteler teorisinin geliştirilmesine katkı sağlamıştır. Teori, suçun oluşum aşamaları için birbiriyle ilişkili üç adımı içeren boyutları tanımlamıştır. Bu unsurlar; motive olmuş suçlu, uygun hedef ve koruyucuların yokluğu şeklindedir.

Şekil 1. Rutin Aktiviteler Teorisinde Suçun Oluşum Yapısı

Cohen ve Felson (1979) tarafından geliştirilen bu yaklaşım, belirtilen unsurların bir araya gelmesi durumunda suçun oluşacağını ifade etmektedir. Bu unsurlardan bir tanesinin eksikliği dahi suçun oluşumunu engelleyecektir. Bu noktada suçun oluşum yapısının anlaşılabilmesi ve aydınlatılmasında belirtilen hususlara dair verilerin toplanması, suçun aydınlatılması aşamasında geçerli veriler üretilmesine katkı sağlayabilecektir. Diğer taraftan anılan unsurların tam anlamıyla betimlenmesi, suçun önlenmesi noktasında bizlere bakış açısı kazandıracaktır.

Ayrıca Cohen ve Felson (1979), bireyin suç mağduru olmasına neden olan hedefin; görünür, değerli ve arzu edilebilir, suça korumasız, hareket kabiliyeti ile müsait ve erişilebilir olması durumlarında suç işleyen failerin ilgisini çekeceğini belirtmiştir.

Bu mekanizma, suçun oluşum yapısına mekân ve zamanı da ilave ederek suçun oluşumuna farklı algoritmaları dâhil etmesi nedeniyle diğer suç kuramlarından farklılaşmaktadır. Ayrıca farklı zaman ve mekânda suçun oluşum yapısının anlaşılmasıyla suçun denklemi kurularak, bu denklemde yer alan parametreler üzerinden suçu aydınlatma ve çözümleme açısından katkı sağlaması önemlidir.

Araştırmanın Yöntemi ve Materyali

Çalışmada anket veri toplama tekniği ve kesitsel bir tarihsel aralık verileri kullanılarak nicel araştırma yöntemi uygulanmıştır. Geliştirilen anket formu için Hacettepe Üniversitesi Etik Kurulundan gerekli izin alınmıştır. Çalışmanın örnekleminde yer alan katılımcı sayısı TÜİK verileri esas alınarak belirlenmiştir. Şöyle ki; TÜİK tarafından mala zarar verme suçundan ceza ve infaz kurumlarına giren hükümlü sayıları yıllar dikkate alınarak açıklanmıştır. Buna bağlı olarak; araştırmadaki örneklem sayısının hesaplanmasında güncel verilerin kullanılmasına özen gösterilerek 2013-2016 yılları arasında mala zarar verme suçundan hüküm alan birey sayıları kullanılmıştır (tuik.gov.tr, Erişim Tarihi: 7 Mart 2018).

Tablo 1. Yıllara ve Cinsiyete Göre Türkiye Geneli Mala Zarar Verme Suçunun Hükümlü Sayıları

Yıllar	Erkek Hükümlü	Kadın Hükümlü	Toplam
2013	3.370	153	3.523
2014	2.369	81	2.450
2015	2.224	84	2.308
2016	2.340	88	2.428
Ortalama	2.576	102	2.677

TÜİK verilerinden hükümlü sayılarına göre mala zarar verme suçundan 2013-2016 yıl aralığında ortalama 2.677 hükümlünün ceza ve tevkif evlerinde olduğu anlaşılmıştır. Çalışmamızın evrenini; Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan ve malvarlığına karşı suç işleyen bireyler oluşturmuştur. 2013-2016 yıllarını yansıtan ve mala zarar verme suçundan hüküm giymiş ortalama 2.677 kişi bulunmaktadır. Kitleyi temsil edebilecek birey sayısını;

- Örneklem hata payı 0,05 olarak tespit edilerek,
- Malvarlığına karşı işlenen suçların diğer suçların yaklaşık olarak güncel veri olan 2016 yılı istatistiklerine göre ortalama binde 12'sini oluşturduğu hesaplandığında; örneklem sayısı 60 erkek, 5 kadın olmak üzere toplam 65 birey olarak belirlenmiştir.

Hüküm giymiş bireylerden mekân olgusu özelinde sosyolojik faktörlerin analizi sürecinde illerin mevcut örnekleminde en iyi şekilde temsil edilebilmesi ve mevcut durumunun sosyal ve demografik değişkenlere ilişkin farklı-

lıkları öngörebilecek şekilde tasarlanabilmesi için en çok suçun işlendiği iller tercih edilmiştir. Örnekleme katılacak olan bireylerin erkek ve kadın mahkûmlardan oluşması, yaş dağılımı olarak 18 ile 65 yaş arasında dağılması amaçlanmıştır. Bu amaçla; yapılan çalışma belirtilen koşulların sağlanabilmesi için mala zarar verme suçu özelinde suçun işlenme sayısı en fazla olan 3 il (İstanbul, Ankara ve İzmir) üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada anket formlarında yaşanabilecek veri kaybı dikkate alınarak hesaplanan örneklem sayısının (65 kişi) iki katı olmak üzere; 120 erkek, 10 kadın (İstanbul için 50 erkek, 5 kadın; İzmir için 45 erkek, 3 kadın ve Ankara ili için 25 erkek, 2 kadın) toplam 130 kişiye uygulanması amaçlanmıştır. Ceza ve infaz kurumlarında gönüllülük esasına göre daha fazla katılım sağlanmış, 154 tutuklu veya mahkûmun katılımıyla çalışma gerçekleştirilmiştir.

Tablo 2. Anketin Yapıldığı İllerden Katılan Katılımcılara İlişkin Frekans Tablosu

S.No	İller	Frekans	Yüzde
1	İstanbul	69	44,8
2	İzmir	45	29,2
3	Ankara	40	26
	Toplam	154	100

Anket çalışmasına İstanbul İlinden 69, İzmir İlinden 45, Ankara ilinden 40 tutuklu ve mahkûm olmak üzere toplamda 154 kişi katılmıştır. TÜİK verileri göz önünde bulundurularak planlanan örneklem sayısından daha fazla sayıda katılımcının anket çalışmasına gönüllülük esasına göre katılımı sağlanmıştır.

Tablo 3.Örneklemin Cinsiyetlerine İlişkin Frekans Tablosu

S.No	Cinsiyet	Frekans	Yüzde
1	Kadın	16	10,4
2	Erkek	138	89,6
	Toplam	154	100

Örnekleme oluşturan tutuklu ve mahkûmlardan 16'sı kadınlardan, 138'i ise erkeklerden oluşmaktadır. Çalışmaya katılan kadınlar Ankara Kadın Kapalı Ceza ve İnfaz Kurumu'ndan katılmışlardır. Çalışmaya katılan erkek katılımcılar ise örneklem kapsamında yer alan İstanbul, İzmir ve Ankara ceza infaz kurumlarından katılmışlardır.

Tablo 4. Örneklem Yaşlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler

Örneklem Sayısı	Minimum Değer	Maksimum Değer	Ortalama	Standart Sapma
131	18	53	31,11	7,414

Tutuklu ve mahkûmların 131 tanesi yaş değişkenine dair soruya cevap vermişlerdir. Yaşa ilişkin değerler incelendiğinde; en düşük yaş değerinin 18 olduğu, en yüksek yaş değerinin ise 53 olduğu görülmektedir. Ortalama yaşın yaklaşık olarak 31 olduğu ve standart sapmanın 7,4 olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca betimleyici istatistik sonucunda elde edilen standart sapma değerinden faydalanarak yaşa ilişkin değerler aşağıda belirtilen frekans tablosunda da gösterilerek yaş dağılımları hakkında fikir verilmiştir.

Tablo 5. Örneklem Yaşlarına İlişkin Frekans Tablosu

S.No	Yaş Aralığı	Frekans	Yüzde
1	18-25 Yaş Arası	31	20,1
2	26-31 Yaş Arası	43	27,9
3	32-39 Yaş Arası	35	22,7
4	40-53 Yaş Arası	22	14,3
5	Kayıp Veri	23	14,9
	Toplam	154	100

18 ve 53 yaş arasında yer alan tutuklu ve mahkûmların 4 grupta kategorize edilmesi uygun görülmüş ve yaş aralıklarında yer alan katılımcı sayıları belirtilmiştir. Çalışmaya katılan 23 katılımcı yaşa ilişkin herhangi bir veri girmemiştir. Frekans tablosu incelendiğinde en yüksek dağılımın %27,9 ile 26-31 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Diğer yaş dağılımlarının 40-53 yaş aralığı haricinde (%14,9) benzer bir oran gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda malvarlığına karşı işlenen suçlar bağlamında örneklem %48'inin 31 yaş altı olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Örneklem Eğitim Durumlarına İlişkin Frekans Tablosu

S.No	Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde
1	Okuma Yazma Bilmiyor	15	9,7
2	Okuma Yazma Biliyor	10	6,5
3	İlkokul	33	21,4
4	Ortaokul	46	29,9
5	Lise	38	24,7
6	Yüksek Okul/Üniversite	12	7,8
	Toplam	154	100

Çalışmaya katılan 154 kişiden yaklaşık olarak %10'una denk gelen 15 kişinin okuma yazma bilmediği, 10 kişinin ise sadece okuma ve yazma bildiği anlaşılmıştır. 33 katılımcının ilkökul mezunu olduğu, 46 kişinin ortaokul mezunu olduğu ve tüm oransal dilim içerisinde ortaokul ve altında eğitim durumuna sahip olan bireylerin %67,5'lik bir orana sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca lise mezunu 38 kişi, yüksekokul mezunu ise sadece 12 kişi bulunmaktadır.

Eğitim durumunun önemli oranda lise altında olduğu görülmüştür. Suç davranışına yönelen bireylerin yeterli düzeyde eğitim faaliyetlerine yönelmedikleri anlaşılmıştır. Temel eğitimin 12 yıl olduğu ülkemiz eğitim sisteminde çalışmaya konu örnekleme yer alan bireylerin ortaokul ve altı eğitim durumuna sahip frekans yüzdesinin %67,5 olarak bulunması kayda değer bir bulgudur.

Çalışma kapsamında risk değişkenlerini tespit etmek ve risk değerlerinin belirlenebilmesi için araştırmaya katılan tutuklu ve mahkûmların işlemiş olduğunu belirttiği malvarlığına karşı suçlar arasında yer alan mala zarar verme, hırsızlık ve yağma suçlarının bağımlı değişken olarak tespit edilmesi, aynı zamanda ikili değer almaları (1;Evet, 0;Hayır) ve dikotom değişken özelliği taşımaları sebebiyle lojistik regresyon analizi kullanılmıştır.

Lojistik regresyon modelinde bu kısımda kullanılan bağımsız değişkenler ve bağımlı değişkenler üzerindeki etkilerinin ölçülebilmesi için lojistik regresyon modeli uygunluk testi ve yapılan regresyon analizi sonrasında etki eden değişkenler ve risk katsayıları belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın analizleri IBM SPSS Statistics 23 paket programında yapılmıştır. Paket programının analiz için sunmuş olduğu model için ayrı ayrı analizler yapılarak sonuçlar incelenmiş, model dâhilinde yapılan atamalarda en verimli sınıflandırmanın yapıldığı modelin varsayım ve sonuçlarına yer verilmiştir. Analiz sonuçları ifade edilmeden önce bağımlı ve bağımsız değişken olarak ifade edilen değişkenler sırasıyla paylaşılmıştır.

Tablo 7. Bağımlı Değişkenlerin Sınıflandırılması

Bağımlı Değişken	C1	Mala Zarar Verme
	C2	Hırsızlık
	C7	Yağma(Gasp)

Yapılan araştırmada tutuklu ve mahkûmların işlemiş olduğu suçlar kısmında yer alan 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre malvarlığına karşı işlenen suçlar içerisinde bulunan ve çalışmada dikotom değişken özelliği gösteren

ren (0;Hayır,1;Evet) mala zarar verme, hırsızlık ve yağma (gasp) suçları çerçevesinde analiz yapılacaktır.

Tablo 8. Bağımsız Değişkenlerin Sınıflandırılması

D1	Zarar Verilen Mekân	D1(1)	Mağdurun Evi
		D1(2)	Mağdurun İşyeri
		D1(3)	Kamu Kurumu
		D1(4)	Kamuya Açık Alan (Park, Cadde gibi alanlar)
		D1(5)	Trafikte Park Halinde/Seyreden Araç
D2	Mağdur İle Yakınlık Derecesi	D2(1)	Akrabam
		D2(2)	Eşim
		D2(3)	Arkadaşım
		D2(4)	Komşum
		D2(5)	Tanımıyorum
D3	Zarar Verilen Saat Dilimi	D3(1)	Gece 24-Sabah 6
		D3(2)	Sabah 6-Öğle 12
		D3(3)	Öğle 12-Akşam 18
		D3(4)	Akşam 18-Gece 24
D9_1	Fiziksel ve Çevresel Tedbir (Kamera)	D9_1	Evet
D9_2	Fiziksel ve Çevresel Tedbir (Çevre Duvarı veya Çiti)	D9_2	Evet
D9_3	Fiziksel ve Çevresel Tedbir (Polis/Jandarma)	D9_3	Evet
D9_4	Fiziksel ve Çevresel Tedbir(Koruma Demirleri)	D9_4	Evet
D9_5	Fiziksel ve Çevresel Tedbir (İnsan)	D9_5	Evet
D9_6	Fiziksel ve Çevresel Tedbir (Hayvan)	D9_6	Evet
D9_7	Fiziksel ve Çevresel Tedbir (Aydınlatma Sistemi)	D9_7	Evet
D10_1	Zarar Verilen Malın Görünür Olması	D10_1	Evet
D10_2	Değerli ve Arzu Edilir Olması	D10_2	Evet
D10_3	Suça Karşı Korumasız Olması	D10_3	Evet
D10_4	Hareket Kabiliyetinin Kolay Olması	D10_4	Evet
D10_5	Hedefin Müsait ve Erişilebilir Olması	D10_5	Evet

Yapılan araştırmada; çalışma kapsamında katılımcılara yönlendirilerek modelde yer verilen bağımsız değişkenler yukarıda sınıflandırılmıştır. Bağımsız değişkenler binary lojistik regresyon modeline uygun olarak nominal değişken özelliği göstermesi nedeniyle çalışma kapsamında minör faktörlerin etkilerinin belirlenebilmesi için yapay kodlama yapılarak çalışmada kullanılan programa tanıtılmış, ve parametre kodları anlaşılır olması için aşağıda frekans tablosu ile birlikte paylaşılmıştır. Bu çalışma aynı zamanda temel

değişken olarak belirlediğimiz majör değişkenlerimizin alt etki alanlarını tespit edilmesini planladığından dolayı farkındalık oluşturmaktadır.

Tablo 9. Bağımsız Değişkenlerin Yapay Kodlamaları(Mala Zarar Verme, Hırsızlık ve Gasp Suçu)

Majör Değişkenler	Minör Değişkenler	Frekans	Parametre Kodları			
			(1)	(2)	(3)	(4)
Zarar Verilen Mekân Kategorik	Mağdurun evi	54	1,000	0,000	0,000	0,000
	Mağdurun İşyeri	53	0,000	1,000	0,000	0,000
	Kamu Kurumu	7	0,000	0,000	1,000	0,000
	Kamuya Açık Alan(Park, Cadde, ...)	17	0,000	0,000	0,000	1,000
	Trafikte Park Halinde/Seyreden Araç	9	0,000	0,000	0,000	0,000
Mağdurla Yakınlık Derecesi Kategorik	Akrabam	3	1,000	0,000	0,000	0,000
	Eşim	2	0,000	1,000	0,000	0,000
	Arkadaşım	6	0,000	0,000	1,000	0,000
	Komşum	3	0,000	0,000	0,000	1,000
	Tanımıyorum	126	0,000	0,000	0,000	0,000
Zarar Verilen Saat Dilimi Kategorik	Gece 24- Sabah 6	34	1,000	0,000	0,000	
	Sabah 6- Öğle 12	23	0,000	1,000	0,000	
	Öğle 12- Akşam 18	53	0,000	0,000	1,000	
	Akşam 18-Gece 24	30	0,000	0,000	0,000	
Fiziksel ve Çevresel Tedbir (Kamera)	Hayır	61	1,000			
	Evet	79	0,000			
Fiziksel ve Çevresel Tedbir (Çevre Duvarı veya Çiti)	Hayır	111	1,000			
	Evet	29	0,000			
Fiziksel ve Çevresel Tedbir (Polis/Jandarma)	Hayır	119	1,000			
	Evet	21	0,000			
Fiziksel ve Çevresel Tedbir (Koruma Demirleri)	Hayır	107	1,000			
	Evet	33	0,000			
Hedefin Müsait ve Erişilebilir Olması	Hayır	69	1,000			
	Evet	71	0,000			
Fiziksel ve Çevresel Tedbir (Hayvan)	Hayır	129	1,000			
	Evet	11	0,000			
Hareket Kabiliyetinin Kolay Olması	Hayır	116	1,000			
	Evet	24	0,000			
Suça Karşı Korumasız Olması	Hayır	102	1,000			
	Evet	38	0,000			
Değerli ve Arzu Edilir Olması	Hayır	91	1,000			
	Evet	49	0,000			
Zarar Verilen Malın Görünür Olması	Hayır	78	1,000			
	Evet	62	0,000			
Fiziksel ve Çevresel Tedbir (Aydınlatma Sistemi)	Hayır	98	1,000			
	Evet	42	0,000			
Fiziksel ve Çevresel Tedbir (İnsan)	Hayır	80	1,000			
	Evet	60	0,000			

Mala zarar verilen mekâna dair katılımcılara yöneltilen sorular kapsamında mekânı tasvir eden ve bireye ait taşınır veya taşınmaz malların durumu ile ilgili olduğu değerlendirilen yukarıda belirtilen değişkenlerin önem derecelerini tespit edilmesi amacıyla model içerisinde bahse konu değişkenlere yer verilerek, tutuklu ve mahkûmların tespitleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Yapılan analizlerde değişkenlerin yanlarında belirtilen kodların uyarlanması ile elde edilen sonuçlar detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Çalışmada majör değişkenlerin etki düzeyleri, yukarıda belirtilen minör değişkenler ile belirlenmeye çalışılmıştır. Bu noktada her bir değişken kategorize edildiği alt başlıklar çerçevesinde model içerisinde yapay değişkenler vasıtasıyla yerleştirilmiştir.

Tablo 10. Hosmer ve Lemeshow Testi Sonuçları

S. No	Model Türü	Malvarlığına Karşı Suçlar	Ki-Kare Test İstatistiği	Serbestlik Derecesi	Belirleyici Değer	Negelkerke R ²
1	Enter	Mala Zarar Verme	3,891	8	,867*	0,394
2	Modeli	Hırsızlık	2,669	8	,953*	0,499
3		Yağma(Gasp)	10,159	8	,254*	0,396

(* values>0,05)

Lojistik regresyon modeline uygunluk testi kapsamında yapılan Hosmer ve Lemeshow testi sonrasında IBM SPSS Statistics 23 paket programının bizlere sunduğu 7 farklı model arasından modelin türü olan enter modeline göre yapılan iterasyon işlemlerinde kurulan model anlamlı bulunmuştur ($p>0,05$). Yukarıda gösterilen tabloda modeller arasında en verimli sınıflandırmanın yapıldığı enter modeli sonuçları gösterilmiştir. Enter modeli vasıtasıyla tüm bağımsız değişkenlere aynı model içerisinde yer verilerek, bağımlı değişkenin yordanması sağlanmıştır. Ayrıca binary lojistik regresyon modelinin Negelkerke R² sonuçları dahilinde orta derecede uyumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır [0,394;0,499].

Araştırmanın Bulguları

Araştırmada suçun işlendiği mekânlar kategorize edilerek, bu mekânlara model içerisinde yer verilmiş, böylelikle mekânının alt değişkenleri minör hale getirilerek anlamlı değişkenler bulunmaya çalışılmıştır. Suç işlemede bireyi teşvik edebileceği değerlendirilen diğer değişkenlerin de model içeri-

sinde yer alması sağlanarak her bir değişkenin modele ne ölçüde katkı sağladığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Mala Zarar Verme Suçuna Etki Eden Mekânsal Risklerin Belirlenmesi

Tablo 11. Mala Zarar Verme Suçu Verilerine Lojistik Regresyon Analizi (Enter) Uygulanması Sonucu Değişkenlerin Etki Düzeyleri

Değişkenler	Katsayı	Wald İstatistiği	Serbestlik Derecesi	Belirleyici Değer	Risk Katsayısı
D1_1		11,857	4	,018**	
D1_1(1)	-,426	,171	1	,679	,653
D1_1(2)	-1,264	1,483	1	,223	,282
D1_1(3)	-1,500	1,175	1	,278	,223
D1_1(4)	-3,111	7,054	1	,008*	,045
D2_2		6,491	4	,165	
D2_2(1)	-1,555	1,135	1	,287	,211
D2_2(2)	-2,968	3,037	1	,081	,051
D2_2(3)	2,006	2,016	1	,156	7,431
D2_2(4)	19,797	,000	1	,999	395846954,858
D3_3		1,165	3	,761	
D3_3(1)	-,101	,019	1	,891	,904
D3_3(2)	-,067	,006	1	,937	,935
D3_3(3)	-,589	,772	1	,380	,555
D9_1(1)	-,249	,248	1	,618	,779
D9_2(1)	-1,668	3,456	1	,063	,189
D9_3(1)	,180	,065	1	,798	1,197
D9_4(1)	-,228	,101	1	,751	,796
D9_5(1)	1,204	5,130	1	,024*	3,333
D9_6(1)	-,103	,006	1	,939	,902
D9_7(1)	,046	,007	1	,934	1,048
D10_1(1)	-,341	,402	1	,526	,711
D10_2(1)	,755	2,239	1	,135	2,127
D10_3(1)	,003	,000	1	,997	1,003
D10_4(1)	-,032	,001	1	,969	,969
D10_5(1)	-1,203	5,415	1	,020*	,300
Sabit Değ.	3,544	4,193	1	,041*	34,600

(*,**<0,05),D1_1= Zarar Verilen Mekân(Trafikte Park Halinde/Seyreden Araç), D1_1(4)= Zarar Verilen Mekân (Kamuya Açık Alan), D9_5=İnsan (Hayır), D10_5=Hedefin Müsait ve Erişilebilir Olması(Hayır)

Mala zarar verme suçuna etki edebileceği değerlendirilen ve yukarıda tanımlanan bağımsız değişkenlerin yer aldığı model, IBM SPSS Statistics 23 paket programında lojistik regresyon analizinde kullanıcılara sunulan 3 farklı mo-

del üzerinden analiz edilmiş, minör değişkenlerin de etkilerinin yer aldığı anlamlı değişkenler sırasıyla paylaşılmıştır (<https://www.ibm.com/>). Enter modelinde bağımsız değişkenlerin tamamına yer verilerek tek adımda lojistik regresyon analizi gerçekleştirilmektedir

Mala zarar verme suçunu işleyen tutuklu ve mahkûmların görüşleri çerçevesinde %75,7 oranında doğru yapılan sınıflandırma sonuçlarına göre; mala zarar verilen mekânın “kamuya açık alan” olması durumunda; trafikte park halinde veya seyreden araçlara göre suçun gerçekleşme riski 1,53 kat suçun işlenme riski azalmaktadır. Bu sonuç, suç işleyen bireylerin toplumsal denetime önem verdiklerini göstermektedir. Bireylerin toplu halde bulunabilecekleri yerlerde içerisinde şiddet eylemi barındıran bir davranışı seçme noktasında mekânın işlevselliğinin önemli olduğu ortaya çıkmıştır.

Diğer taraftan tutuklu ve mahkûm tarafından hedefin müsait ve erişilebilir olarak değerlendirilmesi durumunda suçun işlenme riski 3,33 kat artmaktadır. Ayrıca çevrede insan bulunmaması durumunda 3,33 kat suçun işlenme riski artmaktadır. Çevresel ve fiziksel açıdan önem taşıyan diğer faktörler dışında, insan faktörü ile hedefin müsait ve erişilebilir olmasının mala zarar verme suçu açısından önemli olduğunun tespit edilmesinin, suç kuramlarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra mala zarar verme suçu özelinde enter modelinde minör değişkenler çerçevesinde diğer modellere nazaran daha yüksek bir sınıflandırma yapılmıştır.

Hırsızlık Suçuna Etki Eden Mekânsal Risklerin Belirlenmesi

Hırsızlık suçunun işlendiği mekâna özgü değişkenlerin risk boyutlarının tespit edilmesi amacıyla yapılan lojistik regresyon analiziyle farklı modellerden tespit edilen sonuçlar aşağıda ifade edilmiştir.

Tablo 12. Hırsızlık Suçu Verilerine Lojistik Regresyon Analizi (Enter) Uygulanması Sonucu Değişkenlerin Etki Düzeyleri

Değişkenler	Katsayı	Wald İstatistiği	Serbestlik Derecesi	Belirleyici Değer	Risk Katsayısı
D1_1		11,415	4	,022**	
D1_1(1)	1,228	1,191	1	,275	3,416
D1_1(2)	,912	,611	1	,434	2,488
D1_1(3)	-2,535	3,037	1	,081	,079
D1_1(4)	-,790	,470	1	,493	,454
D2_2		9,466	4	,050**	
D2_2(1)	-3,695	3,372	1	,066	,025
D2_2(2)	-6,157	7,289	1	,007*	,002
D2_2(3)	-,375	,096	1	,757	,687
D2_2(4)	-,767	,261	1	,609	,464
D3_3		4,138	3	,247	
D3_3(1)	-,813	,789	1	,375	,444
D3_3(2)	1,106	,830	1	,362	3,022
D3_3(3)	-,856	1,031	1	,310	,425
D9_1(1)	-,480	,667	1	,414	,619
D9_2(1)	-1,491	1,966	1	,161	,225
D9_3(1)	,937	1,188	1	,276	2,554
D9_4(1)	-1,463	2,018	1	,155	,232
D9_5(1)	1,870	8,625	1	,003*	6,491
D9_6(1)	1,650	1,623	1	,203	5,207
D9_7(1)	,174	,057	1	,811	1,190
D10_1(1)	-1,374	3,638	1	,056	,253
D10_2(1)	-,981	2,145	1	,143	,375
D10_3(1)	-2,080	5,598	1	,018*	,125
D10_4(1)	,477	,159	1	,690	1,611
D10_5(1)	-2,074	8,639	1	,003*	,126
Constant	4,694	3,953	1	,047*	109,247

(* , ** < 0,05), D1_1= Zarar Verilen Mekân (Trafikte Park Halinde/Seyreden Araç), D2_2= Mağdurla Yakınlık Derecesi (Tanımıyorum), D2_2(2)= Mağdurla Yakınlık Derecesi (Eşim), D9_5 (1)=İnsan (Hayır), D10_3(1)= Suça Karşı Korumasız Olması(Hayır), D10_5 (1)=Hedefin Müsait ve Erişilebilir Olması(Hayır)

Hırsızlık suçundan dolayı ceza infaz kurumlarında bulunan tutuklu veya mahkûmlardan mekâna özgü alınan cevaplardan yukarıda belirtilen değişkenler esas alınarak %82,9 oranında doğru yapılan lojistik regresyon analizi sonuçlarına göre çevrede insan bulunmaması, suçun oluşmasını 6,49 kat artırmaktadır. Hedefin suça karşı korumasız olması durumunda 8 kat, müsait ve erişilebilir olması durumunda ise 7,93 kat hırsızlık suçunun gerçekleşme ihtimali artmaktadır. Bununla beraber hırsızlık suçunu işleyen

bireylerin mağdurların eşi olması durumunda tanımadığı bireylere göre, suçun işlenme riskini 50 kat azalmaktadır.

Yağma (Gasp) Suçuna Etki Eden Mekânsal Risklerin Belirlenmesi

Yağma suçunun işlenme riskini artıran veya azaltan mekâna özgü özelliklerin tespit edilmesi amacıyla yapılan lojistik regresyon analiziyle ulaşılan farklı modellerden tespit edilen sonuçlar aşağıda ifade edilmiştir.

Tablo 13. Yağma (Gasp) Suçu Verilerine Lojistik Regresyon Analizi (Enter) Uygulanması Sonucu Değişkenlerin Etki Düzeyleri

Değişkenler	Katsayı	Wald İstatistiği	Serbestlik Derecesi	Belirleyici Değer	Risk Katsayısı
D1_1		14,618	4	,006**	
D1_1(1)	-2,032	3,869	1	,049*	,131
D1_1(2)	-,161	,027	1	,869	,852
D1_1(3)	-,551	,167	1	,683	,576
D1_1(4)	,828	,688	1	,407	2,288
D2_2		4,937	4	,294	
D2_2(1)	2,929	3,913	1	,048*	18,701
D2_2(2)	-19,735	,000	1	,999	,000
D2_2(3)	-,558	,333	1	,564	,572
D2_2(4)	1,395	,783	1	,376	4,037
D3_3		5,315	3	,150	
D3_3(1)	,082	,015	1	,901	1,086
D3_3(2)	-,957	1,182	1	,277	,384
D3_3(3)	-1,332	3,222	1	,073	,264
D9_1(1)	,704	1,839	1	,175	2,022
D9_2(1)	,343	,235	1	,628	1,409
D9_3(1)	-1,400	3,477	1	,062	,247
D9_4(1)	-,429	,416	1	,519	,651
D9_5(1)	-,268	,239	1	,625	,765
D9_6(1)	-,993	,974	1	,324	,371
D9_7(1)	-,399	,542	1	,462	,671
D10_1(1)	,315	,376	1	,540	1,370
D10_2(1)	,008	,000	1	,987	1,008
D10_3(1)	,299	,256	1	,613	1,349
D10_4(1)	,714	,742	1	,389	2,043
D10_5(1)	,985	3,881	1	,049*	2,677
Constant	1,022	,373	1	,541	2,779

(*,**<0,05) D1=Zarar Verilen Mekân(Trafikte Park Halinde/Seyreden Araç), (**), D1(1)= Zarar Verilen Mekân (Mağdurun Evi), D2_2(1)= Akrabam, D10_5(1)=Hedefin Müsait ve Erişilebilir Olması(Hayır)

Yağma suçunu işleyen tutuklu veya mahkûmlardan toplanan veriler vasıtasıyla %78,6 oranında doğru yapılan sınıflandırma sonuçlarına göre; mekânın majör faktör olarak suçun işlenmesinde anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Öte yandan mağdurun evinin bulunduğu mekân, trafikte park halinde veya seyreden araçların bulunduğu mekâna göre suç işleme riskini 7,63 kat azaltmaktadır. Mağdurların yüz yüze karşılaşılarak suça maruz kaldıkları yağma suçunda mekânsal açıdan mağdurla bağ kurması sebebiyle suç işleyen bireylerin bu suç özelinde mağdurun yaşamını geçirdikleri yerlere dikkat ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Bununla beraber yağma suçunu işleyen bireylerin mağdurların akrabası olması tanımadığı bireylere göre, suçun işlenme riskini 18,7 kat artmaktadır. Bu sonuç, bireyin yakın ilişki içerisinde bulunduğu diğer kişilerden saldırgan davranış beklememesi düşüncesiyle tezatlık oluşturmaktadır. Hedefin müsait ve erişilebilir olması durumunda ise suçun gerçekleşme ihtimali 2,67 kat azalmaktadır. Açıkçası bu sonuç, suçun hukuki niteliğiyle benzer bir sonuca ulaşmamızı sağlamıştır. Yağma suçunda malın mağdurdan cebir veya şiddet kullanarak zorla alınması durumu söz konusudur. Hedefin müsait ve erişilebilir olması durumunda suç işleyen bireyler doğrudan hedefe yönelerek, yağma suçu yerine, hırsızlık suçunu işlemektedirler.

Sonuç

Mala zarar verme, hırsızlık ve yağma suçlarının işlenmesini arttıran veya azaltan mekânsal risk faktörlerinin ele alındığı çalışmada adli sosyoloji bakış açısı kullanılmıştır. Adli sosyolojinin sahadan topladığı verilerin yargılama sürecinde görev alan soruşturma birimlerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmada mala zarar verme suçunun işlendiği mekânın kamuya açık alan olması durumunda mala zarar verme suçunun işlenme riskinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu anlamda mala zarar verme suçuna ilişkin olarak suç mekânında toplumsal denetimin olup olmaması suçun işlenme oranını etkilemektedir. Bunu destekleyecek şekilde suç işlendiği sırada çevrede başka insanların bulunmasının da söz konusu suçun işlenme riskini azalttığı tespit edilmiştir. Hedefin müsait ve erişilebilir

olması durumunda ise mala zarar verme suçunun işlenme riski artmaktadır.

Çalışmada ele alınan hırsızlık suçuyla ilgili olarak çevrede başka insanların bulunması, suçun oluşmasını engelleyici bir faktör olarak tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra hedefin suça karşı korunmasız olması, müsait ve erişilebilir olması durumunda ise suçun işlenme riski artmaktadır.

Yağma (gasp) suçuyla ilgili ulaşılan sonuçlar ise suçun kendine özgü özelliğine uygun olarak diğer suçlardan farklılık göstermektedir. Buna göre hedefin suçlu için müsait ve erişilebilir olmasının, suçun işlenmesi riskini azalttığı tespit edilmiştir. Ulaşılan bulgu, yağma suçunda mağdura cebir ve şiddet uygulanmasıyla açıklanabilir. Hedefin müsait ve erişilebilir olması ise hırsızlık suçunu arttıran bir risk faktörüdür. Yağma suçuyla ilgili olarak ulaşılan diğer bir sonuç suç işleyen bireylerin, mağdurun yaşadığı mekânın özelliklerine (mekânın korunaklı olup olmaması gibi) dikkat etmeleridir. Bunun yanı sıra uygulanan anket sonuçlarında yağma suçu işleyen bireylerin, mağdurların akrabası olmasının suçun işlenmesi riskini arttırdığı ortaya çıkmıştır. Bu konudaki alan yazından farklı olarak bireyler arasındaki yakın ilişkilerin yağma suçunun işlenmesini engelleyen bir unsur olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Mala zarar verme, hırsızlık ve yağma olmak üzere ele alınan her bir suça bağlı olarak mekânsal faktörlerin suçun işlenmesini arttırdığı veya azaldığı görülmektedir. Adli sosyoloji bakış açısıyla ortaya konan sonuçların adli birimler tarafından kullanılmasının söz konusu suç türleri özelinde suçun işlenmesini azaltacağı düşünülmektedir.

EXTENDED ABSTRACT

**Analysis Of Spatial Risk Factors Related To Crime
By Forensic Sociological Perspective**

*

Aykut Çalışkan - Tuğça Poyraz
Bayburt Police Department, Hacettepe University

Failure to undergo adequate control of the places where the crime has been committed may result in environments suitable for different offenses. In this context, understanding the concept of space not only as a physical phenomenon but also on the basis of crime is important to gain a forensic sociological perspective. The crime scene, on the one hand, refers to the environment in which the victim spends a certain period of time or meets their needs, while determining that the space is shaped by the social construction process is also important in terms of socially constructing the parameters of the problem. From the point of view of forensic sciences; on the other hand, it is also seen as a place on this place where the evidence that will contribute to the illumination of the event can be identified. The determination of the conditions describing the space is accepted as a prerequisite for illuminating the event.

In the researches, it was concluded that the lack of micro-level physical measures in the place and the lack of sociological factors such as collective consciousness, social control and social sensitivity had a significant effect on the committing of violent crimes (Brantingham et al., 1993, p.3-28, Anderson et al., 2012, p.699-756; Groff et al., 2009, p.61-86; Sampson et al., 2004, p.319-342). Based on this narrative, the main reason of the study is to determine the factors that construct the space together with the physical elements and determine which variables are effective in committing the crime.

The statements of eyewitnesses who are present at the crime scene are considered as a source of evidence for the subsequent process, as well as the information they have provided, and the information provided can be clarified (Forst, 2004). The involving error possibility of the persons who are in the position of witnesses is critical in terms of establishing the causality and the relation event under which they have declared.

In the investigations, the statements of the parties to the crime and the complainant in determining the clear identity of the suspect and providing them are largely shaped by the incident. For this purpose, determining the dimensions of neglect and defect in social and individual terms and analyzing the spatial characteristics of the environment in a comprehensive context are among the steps taken during the investigation process. The forensic sociology approach has emerged as a result of the approach from the social point of view as it investigates the characteristics of the actions defined as crime on a case-by-case basis, and provides data on the life styles of individuals involved in the judicial process (Füsun, 1997). The research carried out within this framework aims to determine spatial risk factors in terms of crime.

Hangout case of convicted individuals in the analysis process of sociological factors in particular to be represented in the best way the current sample of the provinces and the current state of social and demographic variables most provinces of the offenses in particular Turkey to be designed in a way that can predict differences regarding preferred. It was aimed that the individuals to be included in the sample consisted of male and female prisoners and the age distribution was between 18 and 65 years. For this purpose; in order to meet the specified conditions, the study was carried out in 3 provinces (Istanbul, Ankara and Izmir) with the highest number of crimes in respect of property damage, theft and robbery.

In the study, it has been aimed to apply totally 130 people by considering the number of samples (65 people) calculated by the data loss that may occur in the questionnaire forms; 120 males, 10 females (50 males for Istanbul, 5 females; 45 males for Izmir, 3 females and 25 males and 2 females for Ankara). More participation was made in voluntary and penal institutions on a voluntary basis, and the study was conducted with the participation of 154 prisoners or inmates.

In this study, spatial risk factors that increase or decrease the crimes of property damage, theft and looting are handled and the forensic sociology perspective is used. It is thought that the data collected by the forensic sociology from the field will contribute to the investigation units involved in the trial process.

In the study, it is concluded that the risk of the crime of damaging the property decreases if the committed damaging the property crime is open to

the public. In this context, logistic regression analysis is used to specify the influence of spatial risk factors. In this sense, the presence of social control in the crime scene in relation to the crime of damaging the property affects the rate of committing the crime. In order to support this, it was found that the presence of other people in the vicinity at the time of the crime was reduced, thus reduced the risk of the crime. If the target is available and accessible, the risk of the crime of damaging the property increases.

The presence of other people in relation to the theft crime considered in the study was determined as a factor preventing the occurrence of the crime. In addition, if the target is vulnerable to crime, available and accessible, the risk of the crime increases.

The results of the pillage (extortion) crime differ from the other crimes in accordance with the peculiar feature of the crime. Accordingly, it has been found that the target's availability and accessibility to the offender reduces the risk of committing the offense. The finding can be explained by the use of algebra and violence to the victim of looting. The availability of the target is a risk factor that increases the crime of theft. Another result of the crime of looting is that individuals who commit crimes pay attention to the characteristics of the place where the victim lives (such as whether the place is sheltered). In addition, the results of the survey revealed that individuals who committed looting, relatives of the victims increased the risk of committing the crime. Apart from the literature on this subject, it has been concluded that close relationships between individuals are not a factor preventing the committing of looting.

It is seen that spatial factors increase or decrease the crime in relation to each crime that is dealt with, such as property damage, theft and looting. It is considered that the use of the results from the forensic sociology point of view by the judicial units will reduce the committing of the crime in the particular types of crime.

Kaynakça / References

- Anderson, J. M., MacDonald, J. M., Bluthenthal, R. ve Ashwood, J.S. (2012). *Reducing Crime by shaping the built environment with zoning: An Empirical study of Los Angeles*. University of Pennsylvania Law Review.

- Bentham J. (1979). An introduction to the principles of morals and legislation, (J. Jacopy ed.), *Classics of Criminology*, içinde (s. 61-64). Oak Park, IL: Moore Publishing Company, Inc. ,
- Brantingham, P. L. ve Brantingham, P. J. (1993). Nodes, paths and edges: Considerations on the complexity of crime and the physical environment, *Journal of Environmental Psychology*, 13(1), 3–28.
- Clarke, R.V. ve Felson, M. (2004). *Routine activity and rational choice theory advance in criminological theory*. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.
- Cohen, L.E. ve Felson, M. (1979). *Social change and crime rate trends: A routine activity approach*. American Sociological Review.
- Forst B. (2004). *Errors of justice: Nature, sources and remedies*. New York: Cambridge University Press.
- Füsün A. (1997). *Suçta etken olabilecek kişilik boyutlarının incelenmesi, Doktora Tezi*. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı.
- Groff, E. D, Weisburd, N. ve Morris, A. (2009). *Where the action is at places: Examining spatio-temporal patterns of juvenile crime at places using trajectory analysis and GIs*. Putting Crime In Its Place, New York: Springer.
- He, L., Páez, A. ve Liu, D. (2017). Built environment and violent crime: An environmental audit approach using Google Street View. *Computers, Environment and Urban Systems*, 66, 83–95. <https://doi.org/10.1016/j.compenvurbsys.2017.08.001>.
- IBM Knowledge Center (t.y). *Logistic regression variable selection methods*, https://www.ibm.com/support/knowledgecenter/ko/SSLVMB_23.0.0/spss/regression/logistic_regression_methods.html adresinden erişilmiştir.
- Macions, J. J. (2015). *Sosyoloji*. (Çev. Ed.: V. Akan), 13. Baskı, Ankara: Nobel Yayınları.
- Malleson, N. ve Birkin, M. (2012). Analysis of crime patterns through the integration of an agent-based model and a population microsimulation, *Computers, Environment and Urban Systems*, 36(6), 551–561.
- Petherick, W., Turvey, B. ve Ferguson, C. (2010). *Forensic criminology*. Netherlands: Elsevier, Amsterdam.
- Sampson, R. ve Raudenbush, J.S.W. (2004). Seeing disorder: Neighborhood stigma and the social construction of broken windows. *Social Psychology Quarterly*, 67(4), 319–342.
- Sherman, L. W., Gartin, P. R. ve Buerger, M. E. (1989). Hot spots of predatory crime: Routine activities and the criminology of place. *Criminology*, 27 (1), 30-31.

TUIK (2019). *Ceza infaz kurumuna giren hükümlü verilerine göre mala zarar verme suçunu işleyen bireyler*. http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1070 adresinden erişilmiştir.

Ünal B. (2007). Toplumbilim açısından yeni bir alan: Adli toplumbilim'e doğru (adli sosyoloji). *Adli Psikiyatri Dergisi*, 4, 37-41.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Çalışkan, A. ve Poyraz, T. (2020). Suça ilişkin mekânsal risk faktörlerinin adli sosyolojik bakış açısıyla analizi. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(21), 428-453. DOI: 10.26466/opus.648796